

5. BIOLOGISCH PATRIMONIUM: BESCHERMDE GEBIEDEN (2002)

De informatie en gegevens over de beschermde gebieden werd bijgewerkt in 2015 en kan u raadplegen in de factsheet 14. « [Semi-natuurlijke ruimten en groene ruimten die genieten van een beschermingsstatuut](#) ».

Deze biologische waardering werd uitgevoerd in het kader van een heractualisering van een in 1978 gestart project dat de opstelling beoogde van "Biologische waarderingskaarten" (BWK's) voor het hele land. Sinds 1990 heeft het Instituut voor Natuurbehoud de opstelling en de publicatie van de BWK's voor Vlaanderen overgenomen. Dit instituut werkt aan een nieuwe, bijgewerkte versie van deze kaarten die gebaseerd zijn op de kaarten van het Nationaal Geografisch Instituut. Deze versie omvat de bladen 31-39 van het NGI waarop het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voorkomt. De cartografie en de opstelling van de teksten die ermee verband houden, gebeurde in samenwerking met het Brussels Instituut voor Milieubeheer.

De biologische waarde van de sites werd beoordeeld op basis van vier wetenschappelijke criteria:

- de zeldzaamheid, die de frequentie van voorkomen van de karteringseenheid in België weergeeft. Onder karteringseenheid verstaat men een homogene oppervlakte die afgebakend is op een kaart volgens vastgestelde kenmerken (de vegetatie is in dit geval het kenmerk dat in aanmerking wordt genomen)
- de biologische kwaliteit, waarbij rekening wordt gehouden met een aantal criteria zoals type van vegetatie, diversiteit van fauna en flora
- de biologische kwetsbaarheid, waarmee de gevoeligheid van de karteringseenheden voor eutrofiëring, vertrappeling, vervuiling, ... kan worden uitgedrukt
- de vervangingswaarde, die de tijd uitdrukt die nodig is om een karteringseenheid te creëren, rekening houdend met de tijd die nodig is om een nieuw evenwicht te bereiken

De hier gebruikte criteria zijn hoofdzakelijk gebaseerd op de botanische aspecten die vaak aan de oorsprong liggen van een belangrijk faunistisch potentieel.

Op basis van deze criteria werd een waarde toegekend aan elke karteringseenheid:

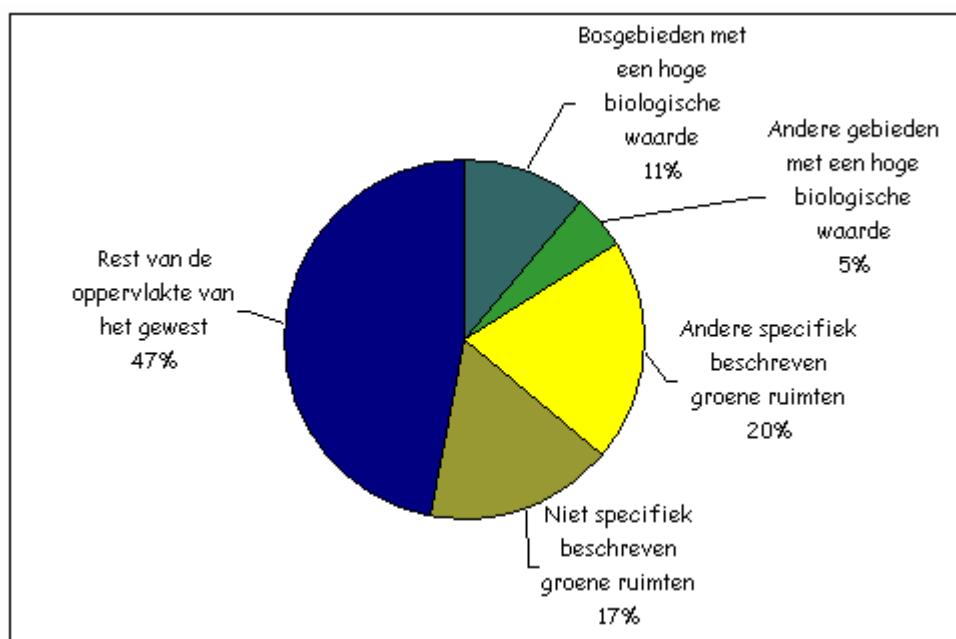
- zeer hoge biologische waarde (donkergroen)
- hoge biologische waarde (lichtgroen)
- geringere biologische waarde (wit)
- geheel van elementen met een geringere biologische waarde en met een hoge biologische waarde
- geheel van elementen met een geringere biologische waarde en met een zeer hoge biologische waarde
- geheel van elementen met een hoge en met een zeer hoge biologische waarde
- opmerkelijke faunistische kwaliteit

Deze kaart vormt een inventaris en een wetenschappelijke beoordeling van de biologische waarde van de bodem en een landschappelijke en ecologische beoordeling van het gebied. Ze vormt een basisdocument voor iedereen die betrokken is bij ruimtelijke ordening, landschapsbescherming, natuurbehoud, milieueffectenstudies, ...

Ze werd gebruikt als basis voor de opstelling van de kaart van het Ecologisch Netwerk die opgenomen is in het GewOP II (2001).

De Biologische Waarderingskaarten versie 2 (31-39) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen rechtstreeks worden geraadpleegd en gedownload op de site van het Instituut voor Natuurbehoud van het Vlaams Gewest: www.instnat.be

Figuur 5.1: Verspreiding van de gebieden met een hoge biologische waarde (in % van de totale oppervlakte van het gewest)

1. Het ecologisch netwerk in het Brussels hoofdstedelijk gewest

Het hoofddoel van het ecologisch netwerk is een voldoende grote oppervlakte met een diversiteit van halfnatuurlijke habitats te behouden waartussen zich uitwisselingen van flora en fauna kunnen voordoen. Het gaat dus om behoud of ontwikkeling van de biodiversiteit.

Hiervoor moet:

- een gepast statuut worden toegekend aan de (half)natuurlijke gebieden met het oog op hun behoud
- een gepast beheer worden voorzien voor het behoud van hun ecologische waarde
- de connectiviteit tussen de gebieden worden bevorderd

De kaart geeft de biologisch waardevolle gebieden weer in 3 klassen:

- de gebieden met een hoge en zeer hoge biologische waarde - "kerngebieden" genoemd - zijn van elementair belang voor het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit in het stedelijk milieu.
- de gebieden met een geringere biologische waarde die echter ook elementen van hoge en zeer hoge biologische waarde bevatten - "ontwikkelingsgebieden" genoemd - zijn gebieden die zijn veranderd door de activiteit van de mens (parken, landbouwgebieden). Hun ecologische waarde kan worden verbeterd door een aangepast beheer.
- de gebieden met een geringere biologische waarde vormen, onder andere, "verbingsgebieden". Deze verbinden de "kerngebieden" met de "ontwikkelingsgebieden" om een migratie van de soorten tussen de gebieden mogelijk te maken.

Alle kerngebieden (biologisch waardevolle en zeer waardevolle gebieden) zijn gelegen in de tweede kroon van het gewest en veel ervan overschrijden de grenzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: het Zoniënwoud en het Terkamerenbos, het Woluwedal, de bos- en halfnatuurlijke gebieden van Ukkel, de bosgebieden en moerassen in het noordwesten, het Koninklijk Domein van Laken en het landbouwgebied in het noordoosten van Brussel (de vallei van het Begijnbos).

In de binnenstad vallen de ontwikkelingsgebieden samen met de meeste grote parken, in het bijzonder de landschapsparken die door de aanwezigheid van grote en oude bomen, wateroppervlakken, open plekken, ... een relatief of soms zelfs zeer hoog biologisch belang vertonen: het Josaphatpark, het Leopoldpark, het Scheutbospark, het park van Laken, ... Binnen de kleine ring gaat het bijvoorbeeld om het park van Brussel,

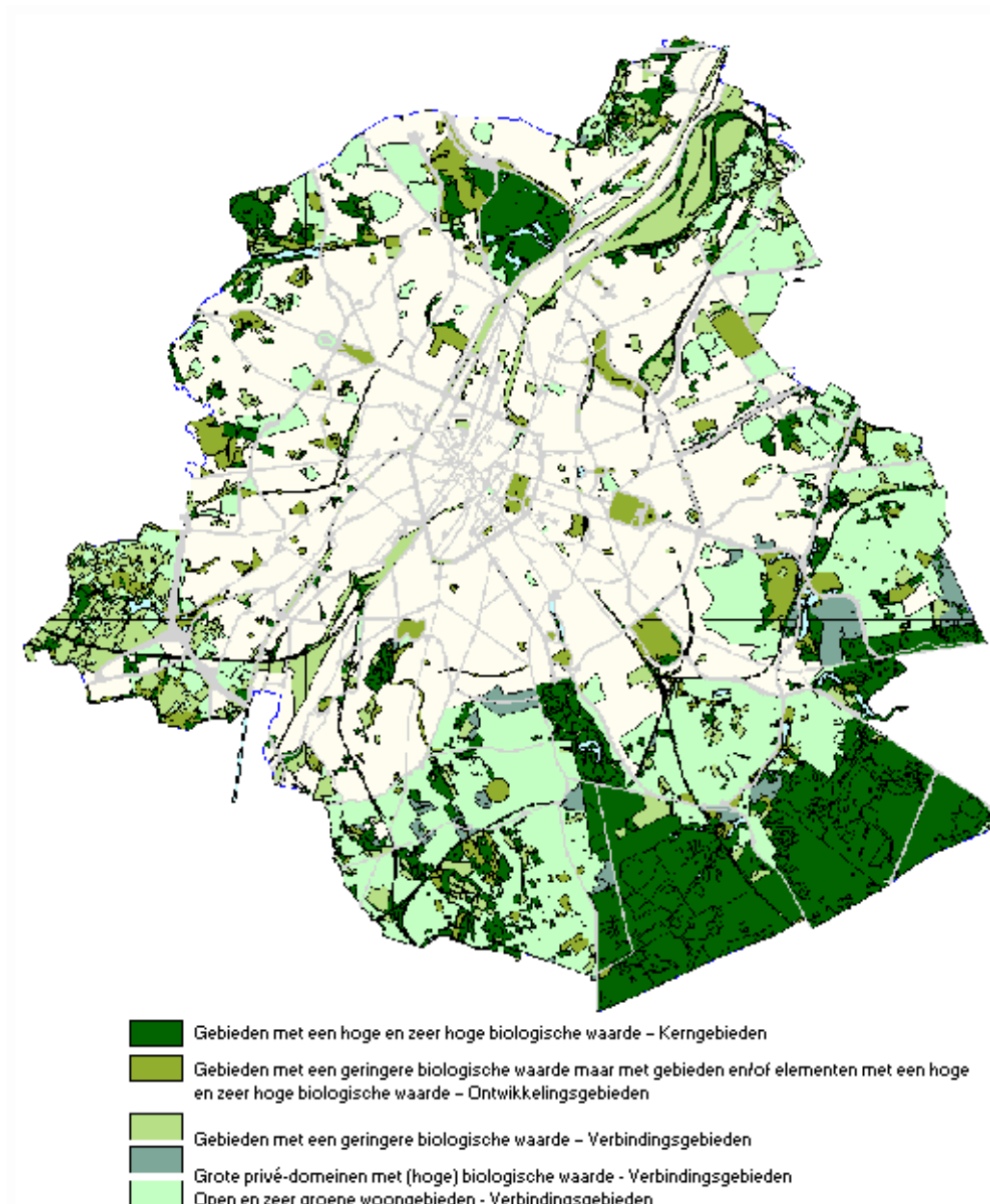
de tuinen van het Koninklijk Paleis, het Egmontpark. Ook de grote, met bomen beplante begraafplaatsen, zoals het kerkhof van Brussel en enkele grote braakliggende terreinen zoals Turn en Taxis worden tot de ontwikkelingsgebieden gerekend.

De verbindingsgebieden, ecologische corridors, kunnen zeer verschillend zijn:

- de lineaire verbindingsgebieden zoals de spoorwegtaluds, het gedeelte van het Kanaal met bermen, de snelwegbermen,...
- de niet-lineaire verbindingsgebieden: de moestuintjes, bepaalde braakliggende terreinen, bepaalde domeinen die bij gebouwen horen, ...
- de "stepping stones" zijn specifieke verbindingselementen in sterk verstedelijkte gebieden: de binnenpleintjes van huizenblokken, een vijver, de ijskelders (overwinteringsplaatsen voor vleermuizen), een groepje bomen, ...

Deze kaart vormt dus een vaststelling en een gedetailleerde lokalistatie van de ecologische waarden in de stad; ze toont de functionele en structurele aspecten van dit ecologisch netwerk. Ze ondersteunt de visie van een duurzame stad volledig. Dit plan vormt een aanvulling bij het ontwerp van het Gewestelijk Ontwikkelingsplan 2001 en geeft het hierdoor een dwingende juridische waarde.

Kaart 5.2: Het ecologisch netwerk

2. Juridische instrumenten voor de bescherming van biologisch waardevolle gebieden

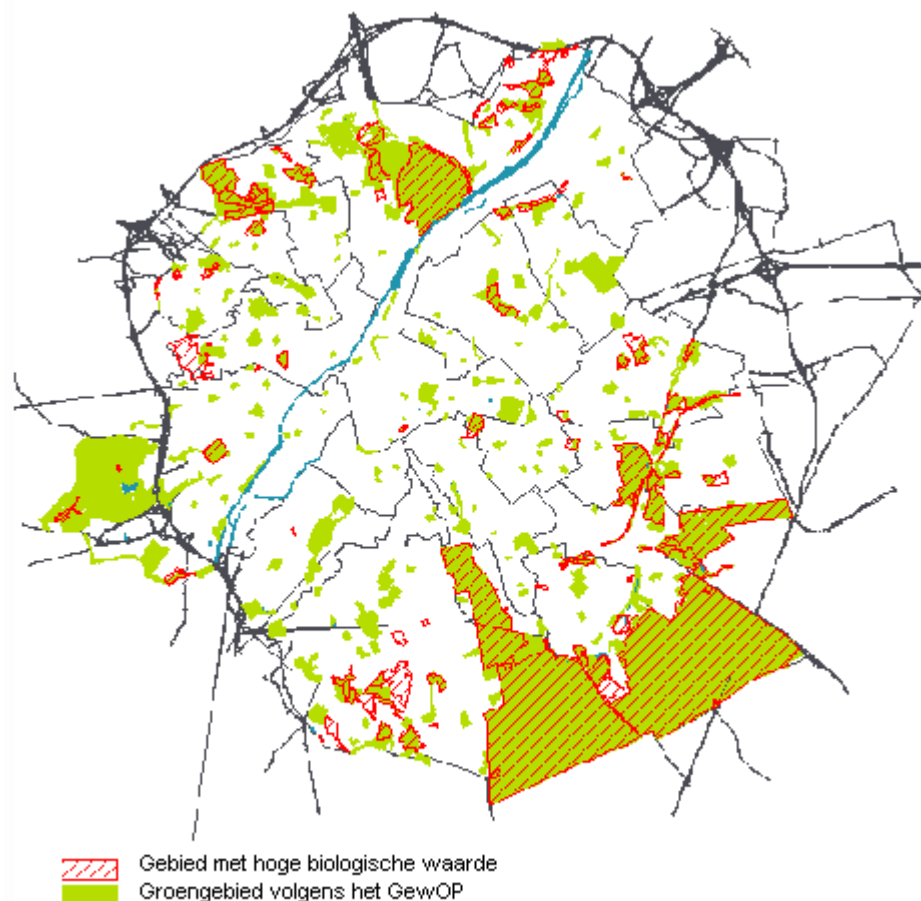
2.1. Perimeters voor groene ruimten in het Gewestelijk ontwikkelingsplan-1995 en het Gewestelijk Bestemmingsplan

De groengebieden met hoge of zeer hoge biologische waarde vereisen ten minste het statuut van groene ruimte, hoewel dit de meest beperkte vorm van bescherming is die aan dergelijke gebieden kan worden toegekend: hoewel elk immobiënpject dat deze bestemming zou kunnen wijzigen in het overlegcomité besproken moet worden, stelt dit statuut geen eisen inzake het behoud van de aanwezige soorten of de wijze waarop het gebied beheerd moet worden.

Het eerste GewOP had, tot het ontwerp van GBP werd aangenomen op 16 juli 1998, verordenende waarde voor de bodembestemming. Vanaf deze datum reglementeert alleen het GBP de bodembestemming.

Figuur 5.3 toont de gebieden met het statuut van "groene ruimte" in het eerste GewOP en de gebieden met een hoge biologische waarde. Daaruit blijkt dat 90% van de oppervlakte met hoge biologische waarde (2294 ha) het statuut van "groengebied" bezit, hoewel een aantal uiterst belangrijke gebieden (247 ha) op dat moment (1995) verstoken blijven van deze absoluut noodzakelijke bescherming: we vermelden bijvoorbeeld het Vorsterijplateau, het Huartdomein, het moeras van de Linkebeek,....

Figuur 5.3 : Biologische waarde van de groene ruimten

Het BBP werd definitief aangenomen op 30 augustus 1999. Op dat moment hadden de verordenende bepalingen van het GewOP I geen bestaansreden meer, en werd het vervangen door het BBP.

Vergeleken met het GewOP I (1995) werden een aantal gebieden zoals de Kauwberg uiteindelijk toch als Groengebied opgenomen in het BBP. Dit laatste identificeert ook meer klassen met het oog op een grotere duidelijkheid op het vlak van het statuut, de beheerswijze en de functie van deze verschillende ruimten. Bij de klassieke rollen van ontspanning en verfraaiing van de groene ruimten komen die van bescherming van de biodiversiteit en van sociaal of ecologisch groen netwerk. We wijzen op het verschijnen van "groengebieden met hoge biologische waarde" en het vervullen van een ecologische rol voor het "parkgebied" (wettelijke basis voor gedifferentieerd beheer).

Het BBP vermeldt 7 verschillende gebieden:

- De "groengebieden" omvatten de groene ruimten met een overwegend ecologische functie en de moestuinen.
- De "groengebieden met een hoge biologische waarde" omvatten de natuurreservaten, bepaalde beschermde gebieden en groene ruimten waarvan de biologische waarde erkend is door verschillende bronnen.

Met uitzondering van de moestuinen zijn deze twee gebieden voorbehouden voor natuurbehoud. Hun differentiëring berust op hun biologische waarde en dus op het niveau van bescherming van het natuurlijke milieu dat erop van toepassing is.

- De "parkgebieden" zijn hoofdzakelijk bestemd voor beplanting, wateroppervlakken en ontspanningsvoorzieningen; het is de bedoeling dat zij in hun staat behouden blijven of ingericht worden met het oog op de vervulling van hun sociale, recreatieve, pedagogische, ecologische of landschapsfunctie.
- De "gebieden voor sport- of vrijetijdsactiviteiten in de open lucht" zijn bestemd voor spel en sportactiviteiten in de open lucht en zijn met beplantingen omgeven.
- De "begraafplaatsgebieden" zijn bestemd voor begraafplaatsen en beplanting.
- De "bosgebieden" zijn bestemd voor beboste of te bebossen ruimten en wateroppervlakken die de essentiële elementen van het landschap vormen. Ze worden onderhouden of ingericht met het oog op de vrijwaring van de harmonieuze coëxistentie van de ecologische, economische en sociale functies van bossen en wouden. In het algemeen zijn bossen en wouden omringd door non aedificandigebieden, "gebieden van erfdiensbaarheden" langs de randen van bossen en wouden die zich uitstrekken over een diepte 60 meter vanaf de rand van het bos of het woud.
- De "landbouwgebieden" zijn bestemd voor landbouw, in de algemene zin van het woord, met inbegrip van de tuinbouw, de bosbouw en het weiden. Die gebieden kunnen bouwwerken omvatten die onmisbaar zijn voor de uitbating en voor de huisvesting van de uitbaters.

2.2. Het statuut van natuur- en bosreservaat

De Wet op het Natuurbehoud (12 juli 1973) en de Brusselse Ordonnantie betreffende het behoud en de bescherming van de natuur (27 april 1995) hebben geleid tot de creatie van deze twee statuten (natuurreservaat en bosreservaat) die de beste garantie bieden voor een vrijwaring van het gebied en een optimaal beheer ervan.

De gewestelijke natuurreservaten zijn:

- Moeraske te Evere, 4,20 ha (04.04.1992)
- Moeras van Ganshoren, 11 ha (10.12.1998)
- Moeras van Jette, 4,77 ha (10.12.1998)
- Poelbos te Jette, 8,98 ha (26.09.1989 & 10.12.1998)
- Laarbeekbos te Jette, 13 ha (10.12.1998)
- Zavelenberg te Sint-Agatha-Berchem, 12,97 ha (27.04.1992)
- Kinsendaal-Kriekenput te Ukkel, 9,78 ha (26.06.1989 & 10/12/1998)
- Pinnebeekpoel te Watermaal-Bosvoorde, 0,3 ha (27.04.1992)
- Het Rietland van het Bronnenpark te Sint-Pieters-Woluwe, 0,4 ha (10.12.1998)
- Vallei van de Verdrongen Kinderen te Watermaal-Bosvoorde, 7 ha (27.04.1992)
- Vuilbeekvallei te Watermaal-Bosvoorde, 7 ha (27.04.1992)
- Dry Borren te Watermaal-Bosvoorde, 15 ha (27.04.1992)
- Roodklooster, 25 ha (25.10.1990 & 10.12.1998)

De bosreservaten zijn:

- Vuilbeekvallei-Vallei van de Verdrongen Kinderen, 68,52 ha (27.04.1992)
- Roodklooster, 58,35 ha (25.10.1990 & 10.12.1998)

De bosreservaten beslaan dus zo'n 127 hectaren. In totaal gaat het om 246 ha, of 9,5% van het biologisch waardevol gebied en 1,5% van de totale oppervlakte van het Gewest, dat het natuurbehoud heeft gekregen als hoofdfunctie.

2.3. Gerangschikt gebied

Verschillende biologisch waardevolle gebieden dragen het statuut van "gerangschikt gebied" volgens de ordonnantie inzake het behoud van het onroerende erfgoed die werd gestemd op 4 maart 1993. Dit is een zeer doeltreffende bescherming voor het gebied, maar met een zeer stroef karakter, die in bepaalde gevallen het behoud van het bestaande landschap beoogt en soms een beheer dat is aangepast aan de toename van de biodiversiteit verhindert.

Informatie over de oppervlakte van de beschermde biologisch waardevolle gebieden is op dit moment niet beschikbaar.

2.4. De richtlijn "Habitat" 92/43/EU

Het netwerk "Natura 2000" steunt op twee Europese richtlijnen: de "Habitatrichtlijn" (92/43/EU) inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de Vogelrichtlijn (79/409/EU) inzake de bescherming van de vogels. Geen enkel gebied in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest valt echter onder de Vogelrichtlijn.

De hoofdbedoeling van de Habitatrichtlijn 92/43/EEG is het tot stand brengen van een coherent Europees ecologisch netwerk, teneinde het herstel of de instandhouding van natuurlijke habitats en dieren- en plantensoorten van communautair belang in een gunstige staat te waarborgen.

In 1995 werden alle open en groene gebieden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in het bijzonder de gebieden met hoge biologische waarde beoordeeld op basis van de criteria die strikt zijn vastgelegd in de bijlagen van de Habitatrichtlijn.

In april 1996 heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de Europese Unie drie zones voorgesteld als "Speciale Beschermingszones" (SBZ) in het toekomstige NATURA 2000 netwerk. Deze drie zones dekken:

- het Zoniënwoud met zijn grensgebieden (het Tournay-Solvaypark met de Molenvijver en het Woluwedal met Hertoginnedal, de Mellaerts-vijvers, het Woluwepark, het Bronnenpark en het Maloupark)
- het Kinsendaal-Kriekenput-complex in het zuidwesten (Kinsendaal, Kriekenput, Limbosch, Verrewinkel)
- het bosgebiedcomplex in het noordwesten, in de Molenbeekvallei (Poelbos, Laarbeekbos, Dielegembos, Moeras van Jette-Ganshoren)

De wetenschappelijke basis van de keuze van deze 3 zones steunt op de volgende vaststellingen: de aanwezigheid van vier soorten vleermuizen vermeld in bijlage II van de Richtlijn en die van relicten van habitattypen vermeld in bijlage I.

In totaal gaat het om 1871 ha, op een totale oppervlakte van gebieden met hoge biologische waarde van 2599 ha (waarvan 1605,5 ha in het Zoniënwoud), wat neerkomt op 11,7% van het grondgebied van het Brussels Gewest. Het Zoniënwoud neemt met zijn 1642 ha hiervan uiteraard het grootste deel voor zijn rekening.

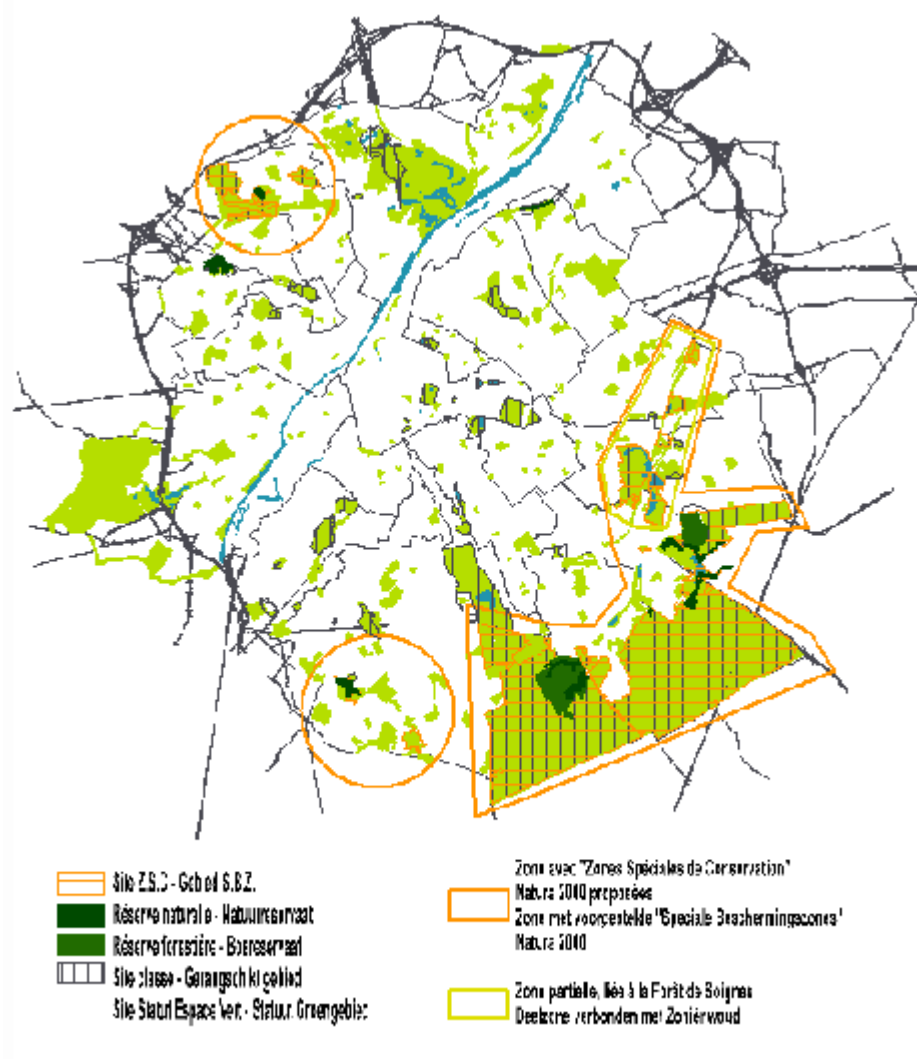
Op dit moment wordt een nieuw dossier opgesteld op basis van nieuwe wetenschappelijke informatie en nauwkeurigere gegevens over de gebieden met hoge biologische waarde. De regering zal zich in de nabije toekomst uitspreken over de gebieden die werden geselecteerd als deel uitmakend van het Natura-netwerk.

3. Beschermde gebieden

Kaart 5.4 geeft een totaalbeeld van de beschermde gebieden in het BHG.

Voor elk gebied vermeldt de kaart alleen het hoogste beschermingsstatuut. Deze kaart werd opgesteld op basis van de laatste beschikbare gegevens (1997).

Kaart 5.4: Beschermend statuut van groene ruimten

Bronnen

1. BIM 1994. "De promotie van het biologisch patrimonium in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", BIM-rapport nr. 5.
2. BIM 1997. Afdeling Natuur en Groene Ruimten: gegevens in verband met groene ruimten.
3. BIM 1997. Afdeling Natuur en Groene Ruimten : interne nota aangaande de eerste resultaten van het project "Groene en blauwe netwerken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest".
4. BIM 1997. "De Habitatrichtlijn 92/43/EEG in het Brussels Gewest ", technisch dossier.
5. GRYSEELS, M. 2001. "Het ecologisch netwerk in het Brussels hoofdstedelijk gewest"».
6. GRYSEELS, M. 2000. "Brussels Hoofdstedelijk Gewest" in : BRICHAU, L., AMEEUW, G., GRYSEELS, M. & PAELINCKX, D. 2000. Biologische Waarderingskaart, versie 2. Kaartbladen 31-39. Instituut voor Natuurbehoud en Brussels Instituut voor Milieubeheer. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 15. Brussel. 203 pp. + 18 kaartbladen: p. 63-82.

Andere fiches in verband hiermee

Schriftje - Grondgebruik en landschappen in Brussel

- 1. Grondgebruik in Brussel
- 2. Stedelijke landschappen
- 3. Begroeningsgraden en groene ruimten

Schriftje - Fauna en flora in Brussel

- 1. Zoogdieren
- 2. Vogels
- 3. De zangvogels in het Zoniënwoud
- 4. De exotische vogels in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- 5. Reptielen en amfibieën
- 6. De hogere planten
- 7. Lagere planten
- 8. Vissen
- 9. Ongewervelde dieren

Auteur(s) van de fiche

FEIJT Caroline, HERICKX Cécile, ONCLINCX Françoise.

Herlezing

DE VILLERS Juliette, GRYSEELS Machteld.